

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

БОНДАРЕНКО ДМИТРО ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 378.016:78.071.2(043.3)

**ФОРМУВАННЯ АДАПТИВНОЇ ГОТОВНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ
ДО ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Козир Алла Володимирівна,
Інститут мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ),
професор кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, професор
Драч Ірина Степанівна,
Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського,
проректор з наукової роботи;

кандидат педагогічних наук, старший викладач
Ашихміна Наталія Віталіївна,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»,
старший викладач кафедри музично-інструментальної підготовки.

Захист відбудеться «22» січня 2016 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «21» грудня 2015 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Розбудова музичної освіти в Україні потребує удосконалення й осучаснення теоретико-практичних підходів. Модернізація педагогічної освіти в нинішніх умовах вимагає звернення до потреб, інтересів особистості, що під час навчальної діяльності у ВНЗ прагне оволодіти необхідними фаховими компетенціями для подальшого їх використання у професійній діяльності. У цьому контексті актуалізується проблема адаптації майбутніх учителів музики до диригентсько-хорового навчання в умовах інститутів мистецтв педагогічних університетів, яка ґрунтується на традиціях диригентського виконавства. Ключовою ланкою цього напрямку підготовки є організація навчальної діяльності студентів у процесі їх адаптації до диригентсько-хорового навчання, а також формування адаптивної готовності до виконання функцій учителя музики загальноосвітньої школи, творчої взаємодії з дитячими вокально-хоровими колективами.

У зв'язку з цим особливої уваги набуває проблема пристосування особистості до умов вищого навчального закладу, якій присвячені дослідження багатьох науковців, зокрема Ю. Колеснікова, А. Маркової, Г. Медведєва, В. Рубіна, В. Сластьоніна, Є. Шиянова та ін. У науково-методичній літературі проблема готовності широко висвітлена як психологічний феномен І. Бернштейном, О. Богдановою, А. Веденовим, Л. Водзинським, П. Гальперіним, В. Геселевичем, Р. Гуруповою, А. Ковальовим, А. Куракіним, Г. Кручинінім, М. Мамазян, І. Мар'єнком, В. Нерресян, Л. Новіковою, В. Поляковим, Н. Рудик, М. Скаткіним, А. Смірновим, В. Соколовим, З. Степановою, А. Ухтомським та ін. Питання готовності до професійної діяльності досліджуються в наукових розвідках Ф. Басіна, І. Ісаєва, А. Пуні, В. Сластьоніна, Є. Шиянова, А. Щербакова. Професійну готовність особистості до педагогічної діяльності вивчали К. Дурай-Новакова, В. Моляко; готовність до художньо-педагогічної діяльності – О. Хижна; формування готовності до вокально-педагогічної діяльності – О. Довгань; готовність до роботи з хоровим колективом – Т. Первушина.

Ідею співробітництва у педагогічній діяльності розвинуто в роботах Є. Ільїна, А. Макаренка, В. Сухомлинського, В. Шаталова, С. Шацького та ін. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема організації навчальної діяльності (А. Ковальов, А. Лутошкін, С. Якобсон та ін.), що надає змогу усвідомити необхідність удосконалення педагогічної техніки з метою продуктивної адаптації особистості (Н. Алексєєв, О. Анісімов, І. Семенов, С. Степанов та ін.). Значну увагу цій проблемі у підготовці майбутнього вчителя музики приділяли А. Болгарський, П. Ковалик, Г. Падалка, Т. Первушина, О. Хижна та ін., адже диригентсько-хорова діяльність виступає як важливий засіб самовираження вчителя музики, що є базою збагачення виконавського досвіду школярів через залучення їх до процесу художньої творчості. Однак спеціального дослідження, покликаного розкрити проблеми адаптивної готовності майбутнього вчителя музики до здійснення диригентсько-хорової діяльності з учнями загальноосвітньої школи, на сьогодні не проводилось.

Аналіз літератури з проблеми дослідження та узагальнення педагогічного досвіду з підготовки кадрів мистецького фаху дали можливість з'ясувати, що

гармонійний процес адаптації майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності залежить від організації та сформованості адаптивної готовності студентів до фахового навчання.

Сутність викладеного дає підставу стверджувати, що проблема формування у майбутніх учителів музики готовності до якісного здійснення педагогічної діяльності зі школярами є актуальною і водночас мало вивченою, що й зумовило вибір теми дослідження: *«Формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності»*.

Зв'язок роботи з науковими планами й темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова з проблеми «Зміст, форми, методи і засоби вдосконалення підготовки вчителів музики». Тему дисертації затверджено вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 4 від 25.11.2011 р.) та узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 9 від 26.11.2013 р.).

Мета дослідження полягає в розробці, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці методики формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності.

Об'єктом дослідження є процес диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики у вищих педагогічних закладах мистецької освіти.

Предмет дослідження – методика формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності.

Завдання дослідження визначено відповідно до об'єкту, предмету та мети:

1. На основі аналізу науково-педагогічної, мистецтвознавчої і методичної літератури розкрити сутність та зміст поняття «адаптивна готовність майбутнього вчителя музики» й визначити його характерні особливості.

2. Сформулювати принципи, обумовити комплекс методів формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності.

3. Розробити компонентну структуру, критерії, показники та рівні сформованості адаптивної готовності майбутніх учителів музики, виокремити основні функції підготовки фахівців мистецької освіти.

4. Розробити педагогічні умови формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності.

5. Розробити та експериментально перевірити ефективність розробленої методики формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності.

6. Розробити методичні рекомендації та спецкурс для студентів і викладачів підготовки майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності засобами сучасних педагогічних технологій.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: ідеї філософії та методології освіти щодо значимості вчителя для суспільства та ролі вчителя музики для культурного розвитку молодого покоління (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Лутай,

Н. Кузьміна та ін.); праці з методики мистецької освіти, що обґрунтовують комплексний вплив різних видів мистецтва на збагачення духовного світу й навчального досвіду особистості (Т. Завадська, Л. Масол, О.Олексюк, О. Рудницька, О. Шевнюк та ін.); наукові положення, у яких мистецька освіта розглядається як невід'ємний складник загальноосвітнього комплексу (Б. Лихачов та ін.); психолого-педагогічні концепції організації навчальної взаємодії (К. Абульханова-Славська, О. Бодальов, В. Кан-Калик, В. Михайлець, Ю. Соколовський та ін.); особливості соціально-психологічної адаптації (Ф. Березін, В. Штифурак та ін.); наукові праці з фахової підготовки майбутніх учителів музики (Е. Абдуллін, А. Болгарський, А. Козир, Л. Куненко, Г. Падалка, Г. Побережна, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.).

Методи дослідження. У відповідності з визначеними завданнями в дисертаційній роботі застосовано загальнонаукові *теоретичні* (критичний аналіз психолого-педагогічної, музикознавчої та навчально-методичної літератури з проблеми дослідження); *емпіричні* (педагогічні спостереження, анкетування, тестування, опитування, бесіди, ілюстрації, пояснення, вирішення творчих завдань, експертне оцінювання, порівняння, педагогічні експерименти та їх теоретичне осмислення); *математичні* методи (порівняльно-описові, аналітично-синтетичні, методи статистичної обробки експериментального матеріалу).

Організація дослідження. Дослідження відбувалося у три етапи.

На першому етапі (2008–2009 рр.) здійснювався аналіз наукової літератури і визначалися теоретико-методичні основи формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики в процесі диригентсько-хорової підготовки. Конкретизовано основні поняття досліджуваної проблеми, визначено особливості процесу адаптації студентів до диригентсько-хорового навчання та розроблено певну технологію організації цього процесу.

На другому етапі (2009–2011 рр.) визначався критеріальний апарат дослідження, здійснювалися констатувальний та формувальний експерименти відповідно до розроблених критеріїв та показників адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності.

На третьому етапі (2011–2014 рр.) аналізувалися й систематизувалися результати дослідно-експериментальної роботи, відбувалась апробація дослідно-експериментальних матеріалів роботи та їх впровадження в практику, розроблялись методичні рекомендації для студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів з упровадження в педагогічний процес запропонованої методики цілеспрямованого формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики з використанням технології тьюторства в процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін.

Наукова новизна дослідження:

Уперше: актуалізовано проблему формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності; уведено в науковий обіг поняття «адаптивна готовність майбутнього вчителя музики»; визначено зміст адаптивної готовності до диригентсько-хорового навчання; розроблено компонентну структуру, виявлено критерії, показники оцінювання сформованості адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності; науково

обґрунтовано педагогічні умови й методичну модель формування досліджуваного феномена; розроблено поетапну методику формування адаптивної готовності до диригентсько-хорової діяльності і технології її реалізації в педагогічному університеті.

Уточнено: сутність понять «адаптація», «соціальна активність студента», «адаптація до диригентсько-хорового навчання», «адаптивна готовність» у контексті досліджуваної проблеми.

Удосконалено: комплекс методів: психолого-педагогічного супроводу, активізації інтересу до музичного навчання, індивідуально-освітнього проектування розвитку студентів, формування адаптивної готовності, самопроектування.

Подальшого розвитку набули: дослідження процесу адаптації студентів до навчання в інститутах мистецтв педагогічних університетів; адаптивної готовності вчителя музики до диригентсько-хорової діяльності.

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання його матеріалів і висновків у розробці навчальних і методичних вказівок та рекомендацій з питань адаптації студентів вищих мистецько-педагогічних закладів освіти до фахової діяльності. Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці та впровадженні спецкурсу «Методика використання сучасних технологій підготовки майбутніх учителів музики до педагогічної діяльності», спрямованого на подолання студентами труднощів у процесі вивчення циклу диригентсько-хорових дисциплін, викликаних процесом адаптації до умов вищого педагогічного навчального закладу мистецької освіти.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення й результати дисертаційного дослідження обговорювалися на I Міжнародній науково-практичній конференції «Хорове мистецтво України та його подвижники» (Дрогобич, 2011), міжнародній науково-практичній конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2013), міжнародній науково-методичній конференції «Мистецька освіта у вимірах сучасності» (Київ, 2014); всеукраїнських науково-практичних конференціях «Мистецька освіта в Україні (теорія, методи, технології) – 2009» (Кривий Ріг, 2009), «Психолого-педагогічні основи формування професійної компетентності майбутніх учителів» (Кривий Ріг, 2010), «Формула творчості: теорія і методика мистецької освіти» (Луганськ, 2011), I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Придніпровські соціально-гуманітарні читання» (Запоріжжя, 2012); звітних наукових конференціях аспірантів та викладачів Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (2009–2014); на засіданнях кафедри методики музичного виховання, співу та хорового диригування Криворізького педагогічного інституту Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет» і кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Матеріали дослідження впроваджено в навчальний процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07-10/768 від 10 квітня 2015 року); Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (довідка № 268/1 від 11 березня 2015 року); Криворізького

педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет» (довідка № 02/15-1/02-274/3 від 12 березня 2015 року); Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 644/01 від 03 березня 2015 року).

Вірогідність наукових положень і результатів дослідження забезпечується послідовним та системним аналізом праць вітчизняних і зарубіжних авторів з педагогіки, психології, філософії, мистецтвознавства; методологічним і теоретичним обґрунтуванням вихідних положень; застосуванням комплексу методів, кількісною математичною обробкою одержаних результатів і отриманою позитивною динамікою від упровадження розробленої методики цілеспрямованого формування адаптивної готовності студентів з використанням технології тьюторства.

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження, його теоретичні й практичні результати викладено в 15 одноосібних публікаціях автора, з яких 6 – у провідних наукових фахових виданнях з педагогіки, 2 – у міжнародних наукових виданнях та методичних рекомендаціях.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, що містить 296 найменувань (з них 4 – іноземними мовами). Основний текст дисертації викладений на 191 сторінці, загальний обсяг дисертації – 260 сторінок. Робота містить 20 таблиць та 6 рисунків, що разом з додатками становить 45 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету й завдання, розкрито методологічну й теоретичну основи дослідження, здійснено характеристику методів, етапів експериментально-дослідної роботи, висвітлено наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо апробації й упровадження результатів дисертаційного дослідження.

У **першому розділі** – *«Теоретичний аналіз адаптації майбутніх учителів музики у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін у вищому навчальному педагогічному закладі»* – досліджено історико-теоретичний аспект проблеми дослідження, розкрито психологічні та соціальні особливості адаптації студентів в умовах навчального процесу у вищих навчальних педагогічних закладах, виокремлено основні функції підготовки фахівців, висвітлено сучасний стан дослідження проблеми тьюторства в процесі фахового навчання студентів у ВНЗ.

Унаслідок вивчення й аналізу наукової літератури встановлено, що проблему адаптації студентів слід розглядати крізь призму психологічних особливостей особистості та її соціального досвіду. На основі наукових концепцій визначено три концептуальні вектори дослідження, що зумовили шляхи реалізації адаптації майбутніх учителів музики до вивчення диригентсько-хорових дисциплін. По-перше, процес адаптації студентів розглядається з урахуванням компенсаторних психологічних можливостей студента (О. Зубова, М. Москалець, О. Романовський, Я. Романчук та ін.). По-друге, розкриття механізмів пристосування студентів до особливостей фахового навчання відбувається під час корекційного процесу на підґрунті психолого-педагогічної підтримки (Н. Ашихміна, С. Гордієнко,

О. Катеруша, М. Міронова, І. Микитюк, І. Ростовська та ін.). По-третє, процес адаптації студентів у контексті дослідження передбачає необхідність регуляції, спрямованої на формування у них адаптивних умінь.

Завданням мистецької освіти є створення сприятливого соціального середовища для набуття студентами фахових компетенцій. Оскільки під час фахового навчання змінюються старі особистісні структури та формуються нові суб'єктно-професійні структури, адаптацію доцільно розглядати як процес і результат фахової підготовки, що передбачає не лише пристосування особистості до навчального середовища, але й деякі зміни в навчальному середовищі згідно з навчальними потребами студента, що навчається у ВНЗ. У процесі розкриття сутності та змісту поняття «соціальна активність майбутнього вчителя музики» розглянуто роль засобів соціального впливу, що спрямовані на виховання цінностей, соціально-психологічних якостей студента. Це стало підґрунтям для визначення адаптації студентів до диригентсько-хорової діяльності як складного багатоаспектного, багатофункціонального процесу, сутність якого полягає у планомірному розвитку в майбутніх учителів музики музично-педагогічних здібностей, необхідних для здійснення диригентсько-хорового навчання на основі формування фахових навичок студентів за умови прояву їх соціальної активності, та створення психологічного комфорту в навчально-виховному процесі.

Сучасні вимоги до педагогічної роботи вчителя музики зі школярами пов'язані з підготовкою педагогічних кадрів, де на перше місце ставиться формування професійності, майстерності, творчого підходу до фахової діяльності. У ході диригентсько-хорового навчання майбутніх учителів музики особливо важливим складником постає формування їх адаптивної готовності як особистісної якості. Такий ракурс диригентсько-хорового навчання майбутніх учителів музики забезпечує взаємозв'язок *системного, ідіоматичного, когнітивного, змістово-процесуального, праксіологічно-компетентнісного* підходів.

Системний підхід передбачає усвідомлення цілісності та інтегративності диригентсько-хорового навчання майбутніх учителів музики, що розглядається як складно структурована система, де важливими є як зовнішні, так і внутрішні зв'язки, що проявляються в різних формах і на різних рівнях організації цього процесу. Це уможливорює побудову такої стратегії диригентсько-хорового навчання, яка дає змогу поєднати психолого-педагогічні, соціально-психологічні й організаційно-методичні напрями. Такий підхід за своїм змістовим наповненням передбачає вивчення явищ у їх цілості, неподільності й комплексності, завдяки чому він орієнтує на єдність формування якостей особистості майбутнього вчителя музики. З цього погляду важливим є *ідіоматичний підхід* до навчальної діяльності, що дозволяє вивчення окремо взятої особистості студента в усій багатогранності її проявів під час диригентсько-хорового навчання. Такий підхід сприяє інтеграції індивідуально-психологічних особливостей студента, а також особливостей конкретного навчального середовища з урахуванням соціальних інтересів. *Когнітивний підхід* стимулює реалізацію навчальних можливостей студентів і позитивно впливає на результати навчання. Сутність когнітивного підходу полягає в тому, щоб залучити майбутнього вчителя музики до активної навчально-пізнавальної діяльності, а також до планування перспективного подальшого застосування в навчальному процесі набутих знань і вмінь. *Змістово-процесуальний*

підхід передбачає спрямованість змісту, форм і методів диригентсько-хорового навчання на гармонійний фаховий розвиток кожного студента. Цей підхід забезпечує вироблення індивідуального стилю організації навчальної діяльності майбутніх учителів музики, спрямованої на їх фахове зростання. *Праксіологічно-компетентнісний підхід* полягає у зверненні до суб'єктивного навчального досвіду студента з метою його спрямування до вироблення ефективних способів врегулювання навчальної діяльності. У центрі праксіологічно-компетентнісного підходу – завдання управління процесом адаптації студентів до диригентсько-хорового навчання з метою набуття ними фахових компетенцій. Це дозволяє активізувати індивідуальні навчальні можливості студента задля його подальшої самореалізації у фаховій діяльності.

Відповідно до розглянутих положень із урахуванням вивчення досвіду в педагогічному аспекті розглянуто види готовності особистості під час фахової підготовки у ВНЗ. З цього погляду важливим є процес становлення психологічної готовності студентів до фахового навчання як сформованого ставлення до навчальної діяльності. Процес адаптації майбутніх учителів музики до майбутньої фахової діяльності в процесі фахового навчання передбачає розвиток адаптивної готовності, що має комплексний характер.

Згідно з основними положеннями дослідження було визначено педагогічні принципи фахової підготовки студентів у процесі вивчення циклу диригентсько-хорових дисциплін. Серед них найбільш важливими виявилися принципи: цілісності навчального процесу; забезпечення розвиваючого навчання; емоційності диригентсько-хорового навчання; опори на особистісний фаховий розвиток студентів; спонукання до творчого самовираження та самореалізації в практичній діяльності.

Обґрунтування теоретико-методичних основ і провідних наукових підходів до процесу фахової підготовки майбутніх учителів музики уможливило розуміння означеного феномена як динамічного процесу позитивних змін особистості, що проявляється в її морально-психологічній здатності до якісного здійснення навчальних дій у процесі фахового розвитку, а висока результативність постає фактом завершеності цього процесу. Отже, адаптивна готовність майбутнього вчителя музики – це *складна інтегративна особистісна якість, що характеризується стійкою фаховою спрямованістю на здійснення педагогічної роботи, позитивним ставленням до музично-естетичного розвитку школярів, наявністю фахово-необхідних знань, умінь і навичок, певного практичного досвіду роботи з хоровим колективом, що сприяє успішному творчому самовиявленню.*

У **другому розділі** – «*Методика організації адаптації майбутніх учителів музики до диригентсько-хорового навчання у вищому навчальному педагогічному закладі*» – визначено компонентну структуру означеного феномена з подальшим розробленням його критеріїв і показників, розроблено методику організації процесу адаптації майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової роботи у процесі фахового навчання.

З урахуванням специфіки диригентсько-хорового навчання, а також того, що процес адаптації студентів під час вивчення диригентсько-хорових дисциплін – це набуття ними методичних умінь, які забезпечують ефективність методики

формування адаптивної готовності до фахової діяльності, до складу компонентної структури досліджуваного феномена ми відносимо *мотиваційно-ціннісний, когнітивно-рефлексивний, діяльнісно-творчий* компоненти. *Мотиваційно-ціннісний* компонент охоплює сформованість у студентів навчальних мотивів, що спрямовують їх до вироблення музично-педагогічних цінностей. *Когнітивно-рефлексивний* компонент сприяє активізації студентів у процесі набуття ними фахових знань, умінь і навичок, а також розвитку здатності до саморефлексії під час аналітичного осмислення творів музичного мистецтва. *Діяльнісно-творчий* передбачає активне ставлення студентів до вирішення креативних навчальних завдань, здатність до самовдосконалення через розвиток творчих здібностей.

Критерієм *мотиваційно-ціннісного компонента* нами визначено *міру особистісної спрямованості майбутніх учителів музики на диригентсько-хорову роботу*, показниками обрано: а) бажання студентів вивчати хорові твори; б) самостійність оцінних суджень щодо диригентсько-хорової діяльності; в) ціннісне ставлення до хорового мистецтва. Критерієм *когнітивно-рефлексивного компонента* визначено *ступінь фахової обізнаності щодо рефлексивного усвідомлення набутих знань і вмінь*. Показники: а) здатність студентів до глибокого аналізу хорових творів; б) володіння фаховим тезаурусом; в) прагнення до набуття диригентсько-хорових компетенцій. Критерієм *діяльнісно-творчого компонента* визначено *міру творчо-інтерпретаційного ставлення майбутніх учителів музики до виконання хорових творів*. Показники: а) здатність до творчої інтерпретації хорових творів; б) уміння самостійно оперувати здобутими знаннями, вміннями та навичками; в) вияв творчої ініціативи.

У розділі виокремлено основні **функції** підготовки фахівців мистецького профілю, а саме: *системно-цілісну, пізнавально-орієнтаційну, операційно-регулятивну, сугестивно-розвивальну, корегувально-прогностичну*. *Системно-цілісна* функція проявляється в організації навчальної діяльності студентів зі спонуканням їх до самовиявлення, а конструювання змісту цієї організаційної роботи забезпечує системне засвоєння фахових знань і вмінь. *Пізнавально-орієнтаційна* функція сприяє розширенню світобачення майбутніх учителів музики, що забезпечує власну орієнтувальну основу їх навчальної діяльності, а також визначає фахову спрямованість цієї діяльності. *Операційно-регулятивна* функція полягає в організації навчальної роботи студентів із даними, спрямуванні їх до взаємодії в цьому процесі за умов мотиваційної регуляції з боку викладача. *Сугестивно-розвивальна* функція спрямовує на використання сугестивних можливостей викладача для здійснення позитивного впливу на процес фахового розвитку студентів. *Корегувально-прогностична* функція сприяє створенню ефективних умов застосування викладачем форм, методів, засобів організації навчальної діяльності студентів для забезпечення проектування власної траєкторії професійного розвитку.

Досягнення результативності навчальної роботи, реалізація поставлених завдань потребували створення певних обставин диригентсько-хорового навчання майбутніх учителів музики для надання процесу їх адаптації гармонійного характеру. Вказані обставини сприяли розробленню педагогічних умов, а саме: упровадженню технології тьюторства як організаційної форми педагогічної роботи з майбутніми вчителями музики; стимулюванню студентів до розвитку комунікації як

міжособистісного механізму взаємодії; інтегративному використанню потенційних можливостей диригентсько-хорових дисциплін; створенню адаптивно-художнього творчого середовища на основі взаємодії з тьютором; використанню спецкурсу, зорієнтованого на формування адаптивної готовності студентів. Визначенні педагогічні умови передбачають впровадження тьюторства як педагогічної технології, що сприяє: переходу адаптивно-навчального супроводу студента в самосупровід; введенню майбутнього вчителя музики до режиму активного саморозвитку, підтримку й стимуляцію цього режиму; формуванню впевненості студентів у навчальних можливостях та озброєнні їх інструментарієм для здійснення диригентсько-хорової діяльності.

З урахуванням цього розроблено модель ФАГС (рис. 1). Ефективність процесу формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності за розробленою моделлю ФАГС охоплює усі її складові у взаємозв'язку (мета, підходи, принципи, функції, компоненти, критерії, показники і рівні сформованості означеного феномена у студентів, методи, форми, педагогічні умови, поетапна методика).

У **третьому розділі** - *«Дослідно-експериментальна робота з перевірки технології адаптації майбутніх учителів музики у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін»* – систематизовано й узагальнено результати педагогічного експерименту (констатувального, формувального і контрольного етапів), представлено експериментальні дані щодо динаміки формування означеного феномена, надано результати статистичної обробки експериментальних даних.

Проведення констатувального експерименту передбачало першочергове з'ясування стану фахової підготовленості студентів із використанням різновидів методичної роботи, спрямованої на визначення вихідного рівня засвоєних фахових знань, умінь і навичок; сформованості адаптивної готовності та комунікативних умінь; здатності до творчого самовиявлення. Цей експеримент проводився за трьома взаємопов'язаними етапами, що відповідали визначеній компонентній структурі досліджуваного феномена.

На *першому етапі* констатувального експерименту з метою визначення спрямованості студентів на диригентсько-хорову роботу широко використовувались методи: фахових бесід, педагогічного спостереження, дискусій, наочності, анкетування. *Другий етап* діагностичного експерименту передбачав проведення діагностування показників когнітивно-рефлексивного компонента. Його мета – виявлення рівня фахової обізнаності студентів і рефлексивного осмислення набутих фахових знань і вмінь. *Третій етап* констатувального експерименту був спрямований на дослідження умінь студентів самостійно оперувати здобутими знаннями, вміннями й навичками, здатності до креативного мислення та саморозвитку в процесі навчальної роботи над музичними творами. Протягом констатувального дослідження узагальнено отримані результати, що уможливило виявлення трьох рівнів (низького, середнього та високого) сформованості означеного феномена відповідно до розроблених нами критеріїв і показників із наданням їм якісної та кількісної характеристик.

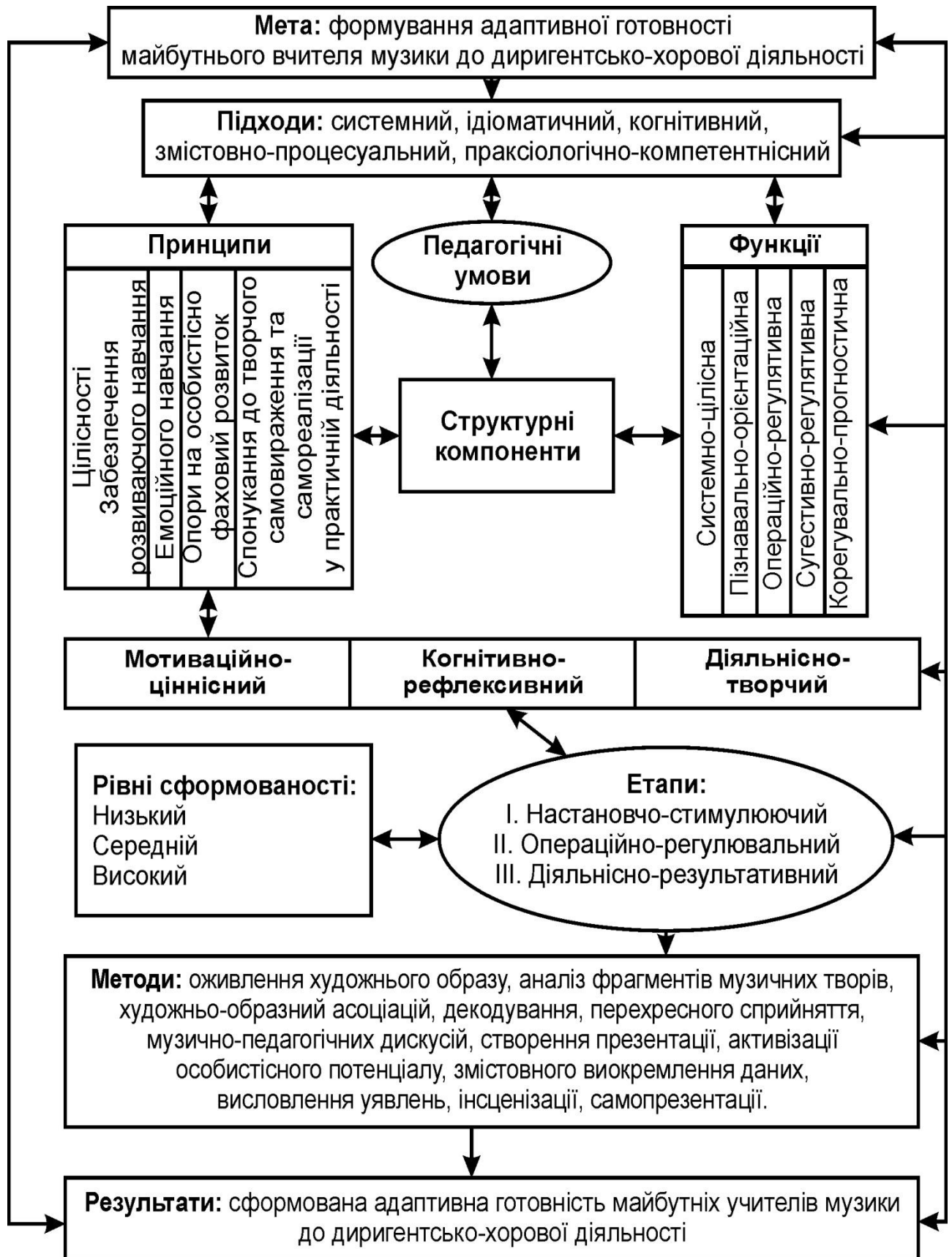

Рис. 1 Модель формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорового навчання

Низький рівень характеризується недостатньою мотивацією до якісного оволодіння знаннями й уміннями в галузі теорії та методики роботи з хоровим колективом, методикою самостійної роботи над музичними творами. Студенти цього рівня слабо володіють фаховим тезаурусом. Поверхові музично-теоретичні знання не сприяють здійсненню глибокого аналізу музичного твору та створення інтерпретаційної концепції. У них спостерігається поверховий інтерес до виконання творчих навчальних завдань у процесі навчальної діяльності, що потребує зовнішнього спонукання. Таких студентів, що потребують постійної психолого-педагогічної підтримки на констатувальному етапі експерименту нами виявлено 58,4 %.

Середній рівень адаптивної готовності майбутніх учителів музики характеризується прагненням до набуття диригентсько-хорових компетенцій. Проте у студентів віднесених до цього рівня спостерігається недостатня сформованість ціннісного ставлення до хорового мистецтва, що занижує бажання працювати додатково над навчальним репертуаром. У таких студентів не завжди проявляється творча ініціатива у вирішенні навчальних завдань, фахові знання й уміння у них сформовані на середньому рівні. Такі студенти (35 %) потребують психолого-педагогічної підтримки з боку викладача, а також епізодичного стимулювання навчальної діяльності.

Високий рівень адаптивної готовності студентів до виконання диригентсько-хорової діяльності передбачав глибокі фахові знання, використання комунікативних умінь для творчого самовиявлення в навчанні, застосування набутих умінь у процесі вирішення навчального завдання, виявлення ціннісного ставлення до хорового мистецтва, що активізує бажання вивчати музичні твори. Студенти цього рівня здійснюють глибокий аналіз хорових творів із застосуванням умінь створювати власну їх інтерпретацію, вияв творчої ініціативи в навчальній діяльності у них є систематичним. У процесі експериментальної роботи високий рівень адаптивної готовності студентів до виконання диригентсько-хорової діяльності було виявлено в 6,6 % майбутніх учителів музики.

Формувальний експеримент охопив студентів 1-4 курсів інститутів мистецтв та музично-педагогічних факультетів НПУ імені М. П. Драгоманова, Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет», Харківського державного університету імені І. П. Котляревського, Уманського державного університету імені П. Тичини. Експериментальна робота здійснювалась в умовах навчальних дисциплін «Хорове диригування», «Хоровий клас», до вивчення яких було введено розроблені навчальні вправи, та передбачала виконання експериментатором функцій тьютора; також ці дисципліни спрямовувались на формування готовності до диригентсько-хорової роботи, закріплення набутих фахових знань і вмінь, організацію процесу адаптації, що сприяло підвищенню результативності навчальної діяльності студентів.

Формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики відбувалося відповідно до *етапів* педагогічної роботи: **настановчо-стимулюючого, операційно-регульовального, діяльнісно-результативного**. Перший етап дослідної роботи, **настановчо-стимулюючий**, спрямовувався на формування стійкої установки на якісне виконання навчальної діяльності, набуття комунікативних

умінь, накопичення теоретичної бази знань і фіксацію їх наявності. Завданнями педагогічної роботи на цьому етапі було спонукання студентів до виявлення бажання вивчати хорові твори, формування ціннісного ставлення до хорового мистецтва, усвідомлення майбутніми вчителями музики важливості здобуття фахових знань, які є базою для оволодіння фаховими вміннями, висловлення оцінки щодо фахової діяльності та сприяють набуттю фахових компетенцій. Основними методами на цьому етапі були: методи стимулювання обов'язку й відповідальності в навчанні, самопізнання, активізації пізнавального інтересу, частково-пошуковий метод, тощо.

Другий етап формувального експерименту, **операційно-регулювальний**, спрямовувався на розвиток здатності до здійснення аналітико-корекційної діяльності, оволодіння практичними навичками групової роботи з тьютором і методикою активної пошукової навчальної діяльності. Основними завданнями педагогічної роботи цього етапу стали такі: проаналізувати хорові твори й відібрати фрагменти для навчальних вправ; здійснити пошук необхідних хорових творів, вибрати для розробки навчальних вправ із розвитку аналітичного мислення майбутніх учителів музики фрагменти цих творів, і здійснити їх відповідне комбінування; проаналізувати музичні твори щодо доцільності використання музичних термінів; розробити навчальні завдання, спрямовані на розвиток художньо-образного мислення студентів; вивчити можливості засобів мультимедіа для введення навчальних завдань, що передбачають їх використання; використовувати методи художньо-образних асоціацій, проектування, пошуку інформації, декодування, тощо.

Діяльнісно-результативний етап формувального експерименту спрямовувався на розвиток творчого потенціалу студентів, виконання творчо-дослідницьких завдань у співробітництві з тьютором, висунення гіпотези щодо самореалізації в педагогічній діяльності. Завданнями педагогічної роботи цього етапу стали: актуалізувати потребу самовиявлення студентів під час навчальної діяльності з тьютором; створити умови для розвитку творчих здібностей досліджуваних; сформувати в студентів навички творчої роботи над музичним твором; сприяти якісному виконанню студентами навчального творчого завдання; стимулювати прагнення студентів до розширення репертуару шкільних пісень; спонукати до оволодіння ефективними методиками й методами музично-естетичного розвитку школярів. Протягом цього етапу було введено розроблені методи дозування навчального навантаження, спостереження, перехресного сприйняття, графічного висловлення, тощо.

Узагальнення статистичних даних кожного з етапів формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності уможливило виявлення кінцевих результатів експерименту. Шляхом застосування методів статистичного аналізу зіставлено результати експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп. Здійснення такої перевірки передбачало проведення зрізів за методами і критеріями оцінювання рівня сформованості адаптивної готовності майбутніх учителів музики.

Визначальною стала перевірка достовірності отриманих результатів про ефективність розробленої методики, яка здійснювалась висуванням нульової й альтернативної гіпотез за допомогою критерію Пірсона (χ^2). Ця перевірка показала,

що експериментальна та контрольна вибірки після проведення формувального експерименту мають статистично значущі відмінності (95 %).

Отримані результати дають підстави відхилити нульову гіпотезу й прийняти альтернативну, згідно з якою вищий рівень сформованості адаптивної готовності майбутніх учителів музики в експериментальній групі є результатом ефективного впровадження розробленої методики навчання. Про це свідчить істотне збільшення (на 3,54 %) кількості студентів в експериментальній групі з високим рівнем, що суттєво переважає показники в контрольній групі (30,56 % та 7,33 % відповідно).

Таблиця 1

Динаміка сформованості адаптивної готовності студентів КГ та ЕГ

Рівні	Констатувальний зріз		Контрольний зріз				Підсумковий зріз			
	Студ. (780)		КГ (386)		ЕГ (394)		КГ (386)		ЕГ (394)	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Низький	453	58,4	125,5	32,64	101	26,39	120	31,08	89	23,10
Середній	272	35	141,5	36,78	145	37,81	236	61,58	145	37,58
Високий	51	6,6	117,5	30,56	137	35,78	28	7,33	151	39,32

Варто зазначити, що завдяки застосуванню розробленої методики з диригентсько-хорового навчання в майбутніх учителів музики посилились активність, прагнення до підвищення диригентсько-хорових знань. Студенти почали цікавитися можливостями застосування фахових умінь під час вирішення навчальних завдань і використовувати набуті комунікативні вміння. Спостерігалось виявлення студентами, як майбутніми вчителями музики, творчої ініціативи та самостійності оцінних суджень під час вивчення хорових творів. До того ж помітні зміни в ціннісному ставленні майбутніх учителів музики до хорового мистецтва, що сприяє їх розвитку як творчих, компетентних особистостей.

Таким чином, можна зробити висновок, що ефективність формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності залежить від ефективності впровадження поетапної методики організації цього процесу із використанням технології тьюторства, а також дотримання систематизації навчальної диригентсько-хорової діяльності за визначеними педагогічними умовами.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення проблеми формування адаптивної готовності у майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності, що знайшло відображення в теоретичному обґрунтуванні та визначенні специфіки означеного феномена, розробці й експериментальній перевірці поетапної методики формування адаптивної готовності студентів. Проведене дослідження та виконання всіх поставлених завдань дали підстави зробити такі **висновки**:

1. Аналіз наукової літератури й сучасної практики доводить, що подальше вдосконалення фахової підготовки майбутніх учителів музики має враховувати ефективне формування в них адаптивної готовності до диригентсько-хорової діяльності. Сутність поняття «адаптивна готовність майбутнього вчителя музики» розглядається нами як *складна інтегративна особистісна якість, що характеризується стійкою фаховою спрямованістю на здійснення педагогічної роботи, позитивним ставленням до музично-естетичного розвитку школярів, наявністю фахово-необхідних знань, умінь і навичок, певного практичного досвіду роботи з хоровим колективом, що сприяє успішному творчому самовиявленню*. Встановлено, що проблему адаптації студентів доцільно розглядати крізь призму психологічних особливостей особистості та її соціального досвіду. У результаті дослідження розкрито значення соціальної активності майбутніх учителів музики в процесі диригентсько-хорової підготовки, а також наведено підходи до визначеного ракурсу фахового навчання (системний, ідіоматичний, когнітивний, змістово-процесуальний, праксіологічно-компетентнісний).

2. Відповідно до розглянутих положень визначено принципи фахової підготовки студентів у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін, а саме: принцип цілісності навчального процесу, що передбачає єдність змісту фахового навчання майбутніх учителів музики; принцип забезпечення розвиваючого навчання, орієнтований на дотримання ідеї розвитку майбутніх учителів музики в процесі адаптації до диригентсько-хорового навчання; принцип емоційності диригентсько-хорового навчання, який передбачає дотримання ідеї гармонійного, емоційного розвитку майбутніх учителів музики; принцип опори на особистісний фаховий розвиток студентів, що означає спрямованість студентів на набуття навчальних навичок для свідомого підвищення індивідуального рівня фахового розвитку; принцип спонукання до творчого самовираження та самореалізації в практичній діяльності, що сприяє усвідомленню студентами єдності і взаємозв'язку між набутими фаховими знаннями й уміннями та творчою самореалізацією в навчальному процесі. У дослідженні розроблено комплекс методів, що сприяють оптимізації процесу організації навчальної діяльності студентів під час вивчення циклу диригентсько-хорових дисциплін.

3. Розроблено структуру адаптивної готовності майбутніх учителів музики, яка розглядається нами як сукупність таких взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивно-рефлексивного та діяльнісно-творчого. Це уможливило визначення критеріїв та показників, за якими відбувався розподіл студентів за відповідними рівнями. Виокремлено основні функції фахової підготовки майбутніх учителів музики, а саме: системно-цілісну, пізнавально-орієнтаційну, операційно-регулятивну, сугестивно-розвивальну, корегувально-прогностичну.

4. Педагогічними умовами ефективної реалізації розробленої методики формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності є: упровадження технології тьюторства як організаційної форми педагогічної роботи з майбутніми вчителями музики, завдяки залученню викладача в якості тьютора; стимулювання студентів до розвитку комунікації як міжособистісного механізму взаємодії, що потребує організації діяльності студентів,

спрямованої на розвиток комунікативних умінь студентів; повне використання потенційних можливостей циклу диригентсько-хорових дисциплін із метою підпорядкувати диригентсько-хорову підготовку практичній необхідності організації процесу адаптації студентів; створення адаптивно-художнього творчого середовища на основі взаємодії з тьютором не лише для розвитку здатностей студентів до перетворення й синтезу знань, вироблення творчих ідей, а й активізації пізнання ними сутності навчальних дій, самостійного прийняття рішення; використання спецкурсу, орієнтованого на формування адаптивної готовності студентів, що передбачає впровадження технології тьюторства як результативної педагогічної діяльності викладача.

5. Розробка поетапної методики формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності відбувалась відповідно до описаної компонентної структури за етапами педагогічної роботи: настановчо-стимулюючим, операційно-регулювальним, діяльнісно-результативним. На кожному з цих етапів передбачалось використання розроблених методів педагогічної роботи: контролю з боку тьютора із застосуванням системи контрольних і тестових робіт для з'ясування рівня знань, умінь і навичок, рівня адаптивної готовності до фахової діяльності, виявлення рівня фахової сформованості; блоків діагностичних творчих завдань; анкетування, бесіди з метою виявлення початкової та кінцевої сформованості адаптивної готовності до фахової діяльності; наукового спостереження з метою з'ясування динаміки рівня фахового розвитку та активності у взаємодії з тьютором у процесі навчання.

6. Отримані результати проведення формувального експерименту уможливили доведення дієвості й ефективності розробленої методики. Завдяки здійсненню порівняльного аналізу статистичних даних у контрольній і експериментальній групах зафіксовано динаміку зростання показників сформованості адаптивної готовності студентів експериментальної групи в процесі застосування технології тьюторства, а отже, доведено результативність експериментальної роботи відповідно до розробленої поетапної методики формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності.

7. Розроблено й видано методичні рекомендації «Особливості організації процесу адаптації майбутніх учителів музики до диригентсько-хорового навчання у вищому навчальному педагогічному закладі» та спецкурс «Методика використання сучасних технологій підготовки майбутніх учителів музики до педагогічної діяльності» для викладачів ВНЗ, майбутніх учителів музики, вчителів-практиків. Основну увагу зосереджено на змісті, структурних компонентах, умовах, рівнях сформованості в студентів адаптивної готовності до диригентсько-хорової діяльності. Розкрито особливості методики формування означеного феномена з використанням технології тьюторства.

Завдання дослідження виконано, мету досягнуто. Водночас одержані результати не претендують на вичерпне розкриття всіх аспектів розглянутої проблеми. Серед перспективних напрямків подальшого наукового пошуку слід визначити питання дослідження новітніх технологій навчання в процесі фахової підготовки студентів, специфіки якісної підготовки майбутніх учителів музики до здійснення професійного керівництва дитячими хоровими колективами.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Бондаренко Д. В. Педагогічні умови організації професійної адаптації майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах / Д. В. Бондаренко // Педагогіка вищої та середньої школи : збірник наукових праць ; гол. ред. проф. В. К. Буряк. – Вип. 32. – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. – С. 180 – 188.
2. Бондаренко Д. В. Основні психотипи студентів – майбутніх учителів музики / Д. В. Бондаренко // Наукові записки Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – Тернопіль: ТНПУ, 2013. – № 4. – С. 142 – 147.
3. Бондаренко Д. В. Принципи адаптації майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності / Д. В. Бондаренко // Науковий вісник Чернівецького національного університету: зб. наук. праць. – Вип. 715. – Педагогіка та психологія. – Чернівці: ЧНУ, 2014. – С. 25 – 29.
4. Бондаренко Д. В. Праксіологічний та компетентнісний підходи як методологічна основа фахової підготовки майбутнього вчителя музики / Д. В. Бондаренко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : збірник наукових праць. – Вип. 18(23). – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – С. 189 – 192.
5. Бондаренко Д. В. Діагностування стану адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності / Д. В. Бондаренко // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Додаток 2 до Вип. 35, Том IV (16). – К. : Гнозис, 2015. – С. 262 – 267.
6. Бондаренко Д. В. Етапи формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності / Д. В. Бондаренко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : збірник наукових праць. – Вип. 17 (22). – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – С. 62 – 67.
7. Bondarenko D. Criteria, indicators and levels of preparedness for future adaptive to music teachers choir conductor activities / D. Bondarenko // Podmioty, środowiska i obszary edukacyjne. Wyzwania i zagrożenia połowy XXI wieku. – Poznań, 2014. – С. 435 – 439.
8. Бондаренко Д. В. Значение художественных функций в подготовке будущих учителей музыки в высшем педагогическом учебном заведении / Дмитрий Бондаренко. Серія «Педагогика и методика». – Пекин : PEDAGOGY, 05. 2015. (Китай). – С. 35.
9. Бондаренко Д. В. Методичні аспекти адаптації студентів до диригентсько-хорового навчання / Д. В. Бондаренко // Придніпровські соціально-гуманітарні читання : матеріали Запорізької сесії I Всеукраїнської науково-практичної конференції 11 квітня 2012 р. – Ч. IV. – Дніпропетровськ, 2012. – С. 100 – 102.
10. Бондаренко Д. В. Шляхи адаптації майбутніх учителів музики до фахового навчання / Д. В. Бондаренко // Наука і життя: сучасні тенденції, інтеграція у світову наукову думку : матеріали восьмої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Київ, 17–19 травня 2012 р. – Київ, 2012. – С. 24 – 27.

11. Бондаренко Д. В. Технологія опрацювання музичних понять і термінів у процесі фахової підготовки майбутніх учителів музики / Д. В. Бондаренко // Проблеми музичної освіти учнівської та студентської молоді : збірник наукових та науково-методичних праць ; за заг. ред. Р. О. Любар. – Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2013. – С. 11 – 17.

12. Бондаренко Д. В. Основи диригування та управління хором : методичні рекомендації для студентів музично-педагогічного факультету / укл. Д. В. Бондаренко. – Кривий Ріг : КДПУ, 2007. – 68 с.

13. Бондаренко Д. В. Методика диригентсько-хорової підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів : навчально-методичний посібник / укл. Д. В. Бондаренко. – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. – 132 с.

14. Бондаренко Д. В. Сучасні технології підготовки майбутніх учителів музики до педагогічної діяльності : методичні рекомендації для студентів музично-педагогічного факультету / Дмитро Володимирович Бондаренко. – Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2014. – 103 с.

15. Бондаренко Д. В. Особливості організації процесу адаптації майбутніх учителів музики до диригентсько-хорового навчання у вищому навчальному педагогічному закладі : методичні рекомендації / Дмитро Володимирович Бондаренко. – Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2015. – 140 с.

АНОТАЦІЇ

Бондаренко Д. В. «Формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності». – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання». – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2015.

У дисертації розглянуто проблему формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності, де означений феномен трактується як складна інтегративна особистісна якість, що характеризується стійкою фаховою спрямованістю на здійснення педагогічної роботи, позитивним ставленням до музично-естетичного розвитку школярів, наявністю фахово необхідних знань, умінь і навичок, певного практичного досвіду роботи з хоровим колективом, що забезпечує успішне творче самовиявлення. Визначено критерії, показники й рівні сформованості адаптивної готовності майбутніх учителів музики. Розроблено методи та прийоми навчальної роботи студентів під керівництвом тьютора, які сприяють формуванню в них адаптивної готовності. Формувальний експеримент проводився відповідно до розробленої методики формування адаптивної готовності майбутнього вчителя музики до диригентсько-хорової діяльності, він передбачав три етапи: перший етап (настановчо-стимулюючий) педагогічної роботи зорієнтований на формування стійкої установки на якісне виконання навчальної діяльності, набуття комунікативних умінь, накопичення теоретичної бази знань і фіксацію їх наявності для розв'язання практичних завдань; другий етап (операційно-регулювальний) спрямовувався на оволодіння студентами практичними навичками групової роботи

з тьютором, методикою активної пошукової навчальної діяльності; третій етап (діяльнісно-результативний) передбачав розвиток творчого потенціалу студентів, виконання творчо-дослідницьких завдань у співробітництві з тьютором, висування гіпотез щодо самореалізації в педагогічній діяльності. Здійснено експериментальну апробацію розробленої методики, ефективність якої підтверджується статистичними даними.

Ключові слова: адаптивна готовність, майбутній учитель музики, диригентсько-хорове мистецтво, тьютор, поетапна методика.

Бондаренко Д. В. «Формирование адаптивной готовности будущих учителей музыки к дирижёрско-хоровой деятельности». – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – «Теория и методика музыкального обучения». – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, Киев, 2015.

В диссертации рассмотрена проблема формирования адаптивной готовности будущих учителей музыки к дирижёрско-хоровой деятельности. Исследуемый феномен трактуется как сложное интегративное личное качество, которое характеризуется стойкой специализированной направленностью на выполнение педагогической работы, позитивным отношением к процессу музыкально-эстетического развития школьников, наличием профессионально необходимых знаний, умений и навыков, определённого практического опыта работы с хоровым коллективом, что способствует успешному творческому самовыражению. Выделены критерии, показатели, уровни адаптивной готовности будущих учителей музыки к дирижёрско-хоровой деятельности. Выявлены методы и приёмы учебной работы студентов под руководством тьютора, что способствуют формированию у них адаптивной готовности.

Разработана и экспериментально проверена методика формирования адаптивной готовности у будущих учителей музыки к дирижёрско-хоровой деятельности, которая включала в себя констатирующий, формирующий и контрольный этапы эксперимента. Критерии и показатели адаптивной готовности будущего учителя музыки разрабатывались на основе анализа и обобщения теоретических положений формирования адаптивной готовности, представленных в первом и втором разделах диссертации, а также с учётом дирижёрско-хоровой и музыкально-педагогической деятельности, специфики изучения дирижёрского искусства. Обозначенная категориальная структура сформированности адаптивной готовности будущего учителя музыки была взята за основу педагогической диагностики данного феномена.

Констатирующий эксперимент был разделён на три этапа. На первом этапе с целью выявления показателей имеющихся профессиональных знаний и умений широко использовались методы профессиональных бесед, дискуссий, анкетирования, тестирования, наглядности. Второй этап проводился в условиях диагностики по когнитивно-рефлексивному компоненту. Его целью было определение особенностей проявления показателей критерия степени профессиональной осведомлённости и рефлексивного осмысления приобретённых знаний и умений, которые определяли когнитивно-рефлексивный компонент

адаптивной готовности будущего учителя музыки. Для подтверждения результатов уровня сформированности адаптивной готовности будущего учителя музыки был проведён третий этап констатирующего эксперимента, направленный на выявление деятельно-творческого компонента адаптивной готовности и проверку показателей критерия меры творческо-интерпретационного отношения будущих учителей музыки к исполнению хоровых произведений.

Формирующий эксперимент также проводился в три этапа: установочно-стимулирующий, операционно-регулирующий, деятельно-результативный. Здесь была зафиксирована динамика роста показателей сформированности адаптивной готовности у студентов экспериментальных групп, что свидетельствует о действенности и эффективности проведенной педагогической работы соответственно разработанной методике формирования адаптивной готовности будущего учителя музыки к дирижёрско-хоровой деятельности. Контрольный этап эксперимента включал проведение сравнительного анализа статистических данных двух предыдущих этапов. В результате проведённой работы в экспериментальных группах увеличился уровень сформированности самостоятельности: высокий – на 3,54 %, низкий – уменьшился на 3,29 %. В контрольной группе показатели существенно не изменились. Выше перечисленное доказывает, что задание исследования выполнено, поставленная цель достигнута. Представленные результаты исследования могут стать основой для дальнейшей разработки эффективных методов и приёмов формирования адаптивной готовности будущих учителей музыки к дирижёрско-хоровой деятельности.

Ключевые слова: адаптивная готовность, будущий учитель музыки, дирижёрско-хоровое искусство, тьютор, поэтапная методика.

Bondarenko D. V. Formation of the adaptive preparedness of future music teachers for conductor's and choral activities. – Manuscript.

Dissertation for the Degree of Candidate of Pedagogical sciences, specialty 13.00.02 – «Theory and Methods of musical training». – National Pedagogical University of Dragomanov, Kyiv, 2015.

The research considers the problem of formation of the adaptive preparedness of future music teachers for conductor's and choral activities where the defined phenomenon is treated as a complex integrated personal quality, characterized by a persistent professional direction for the professional implementation of pedagogical work, positive attitude to musical and aesthetic development of students, availability of necessary professional knowledge and skills, specific practical experience for working with choirs, providing the successful creative self-expression. The criteria, indicators and the equal formation for the adaptive preparedness of future teachers of music have been developed. The methods and techniques for training the students under the guidance of a tutor which contribute to the formation of their adaptive preparedness have also been developed. The formation experiment was carried out according to the developed methods of the adaptive preparedness formation of the conductor's and choral activities for future teacher of music and had three phases: the first phase (prescriptive and incentive) of the pedagogical work was aimed at the

formation of a firm guideline for the high-quality implementation of training activities, acquisition of the communicative skills, accumulation of theoretical knowledge base and its consolidation for solving the practical problems; the second phase (operational and controlled) was focused on mastering by the students the practical skills of the group activities with a tutor, on the methods for active searching pedagogical activities; the third phase (functioning and efficient) envisaged the development of the students creative potential, fulfillment of the creative and research tasks in the cooperation with a tutor, suggestion of the hypothesis concerning self-actualization in the pedagogical activity. The experimental approbation of the developed methodology, the efficiency of which is followed by the statistical data, has been carried out.

Keywords: adaptive preparedness, teacher of music, conducting and choral art, tutor, phased methodology.

Бондаренко Дмитро Володимирович

**Формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики
до диригентсько-хорової діяльності**

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

Підписано до друку 18.12.2015
Формат 60×84/16. Ум.-друк. арк. – 1,17. Авт. арк. – 0,9.
Тираж 100 пр.

Друкарня С. Г. Щербенка.
вул. Рокоссовського, 5/3, м. Кривий Ріг, 50027.
(0564) 92-20-77.

Свідоцтво суб'єкта видавничої діяльності ДК № 4561 від 13.06.2013.